

Маринюк Л. В.
ПАТ «Банк кредит Дніпро»,
м. Київ

ФОРМУВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

Проаналізовано теоретичні підходи, різновиди та принципи формування кредитної політики банку з метою визначення орієнтирів для її подальшого розвитку та вдосконалення.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки, коли розвиток банківського сектора відбувається під впливом жорсткої конкуренції, банки для забезпечення свого розвитку не тільки здійснюють традиційні банківські операції, як відкриття депозитів, проведення розрахунків, але і суттєво розширюють лінійку банківських послуг як для корпоративних клієнтів, так і для населення. Нині кредитні організації являються одними з провідних учасників ринку валюти та фондового ринку, пропонують клієнтам різноманітні види абсолютно нових банківських продуктів, які постійно розширюються в зв'язку з розвитком інноваційних технологій. Для обґрунтованого, раціонального та ефективного використання всіх елементів кредитного механізму банками має розроблятися відповідна кредитна політика, оскільки від неї залежить успішна діяльність банку у довгостроковій перспективі. Постійне забезпечення оптимального рівня кредитного ризику з одночасним досягненням планового рівня прибутку вимагає запровадження в банках науково обґрунтованої кредитної політики. Об'єктивна необхідність створення адекватних систем аналітичної підтримки та обґрунтування управлінських рішень у сфері розробки кредитної політики, їх вдосконалення та адаптації до потреб сучасного банку визначають актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження кредитної політики внесли багато зарубіжних та вітчизняних вчених. Суттєві пропозиції методичного та практичного характеру з проблем вивчення даного питання внесли такі дослідники, як О. Гудзь [6,7], І. Гуцал [5], Л. Батракова [1], Г. Панова [12], І. Карбівничий [9] та деякі інші. Але, незважаючи на значущість існуючих наукових розробок, варто зазначити, що значна кількість проблем у дослідженні даної тематики залишаються невирішеними, так зокрема необхідним є узагальнення теоретичних підходів й практичного досвіду формування та реалізації кредитної політики банків, в тому числі, в умовах економічної нестабільності, що дозволить визначити орієнтири для подальшого її розвитку та вдосконалення.

Метою статті є уточнення сутності кредитної політики банку та визначення напрямів її впливу на сучасну банківську систему, що дасть змогу забезпечити стійке та стабільне функціонування банків та досягнення цілей діяльності на кредитному ринку в нинішніх умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правильна організація процесу банківського кредитування, розроблення ефективної і гнучкої системи управління кредитним операціями є основою фінансової стабільності і ринкової стійкості банківських установ. Забезпечувати управління кредитною діяльністю банку, ефективне використання його кредитного потенціалу, формування оптимального для нього кредитного портфеля, чітку організацію всього кредитного процесу дає можливість кредитна політика банку.

У сучасній науковій думці відсутнє чітке та однозначне тлумачення кредитної політики банку. В широкому розумінні її визначають як комплекс заходів та дій, які здійснюються банками у сфері кредитування з метою вирішення стратегічних завдань на основі мікро- та макроекономічних чинників. У вузькому розумінні кредитну політику банку можна визначати як документ, що має конфіденційний характер та містить перелік правил з ведення кредитної справи банку, які виконуються протягом одного року, а потім переглядаються кредитним комітетом [11]. Російський науковець сфери кредитування Г. С. Панова трактує її як «кредитна політика – це політика, пов'язана із рухом кредиту (залучення та розміщення) [12]; Т. В. Майорова зазначає, що «сутність кредитної політики банку полягає в забезпеченні безпеки, надійності і прибутковості кредитних операцій, тобто в умінні звести до мінімуму кредитний ризик» [10]. На її думку, кредитна політика – це визначення того рівня ризику, який може взяти на себе банк [10]. І. С. Гуцал, досліджуючи кредитний механізм української банківської системи вважає, що «кредитна політика являє собою систему організаційно – управлінських заходів забезпечення діяльності з видачі кредиту із визначенням функцій та конкретних дій працівників банку, відповідальних за проведення кредитних операцій [8]. Таким чином, кредитна політика банку – це стратегія та тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку. Вона є основним документом для банку при формуванні кредитного портфеля. Кредитна політика визначає основні напрями кредитного процесу, пріоритети, принципи та цілі певного банку на кредитному ринку (стратегія кредитної діяльності), і передбачає застосування конкретних фінансових та інших інструментів, що використовуються в процесі реалізації кредитних угод (тактика банку щодо організації процесу кредитування) [3].

Головною метою розробки ефективної кредитної політики є контроль над ризиками під час ефективного розміщення кредитних ресурсів для отримання максимального доходу від кредитних операцій. У сучасному банківському ринку формування кредитної політики залежить від ряду факторів, які можна поділити на внутрішні та зовнішні. Якщо зовнішні фактори пов'язані з поглибленням світової фінансової кризи, економічною та політичною ситуацією в країні, міжбанківською конкуренцією, то внутрішні чинники пов'язані з надійністю банку, його стійкістю, конкурентоспроможністю. Кожний банк визначає власну кредитну політику, аналізуючи всю множину внутрішніх та зовнішніх чинників та ризиків, які впливають на його ефективну діяльність. До внутрішніх можна віднести: клієнтоорієнтованість банку; організацію банківської роботи; кредитний

потенціал банку; стабільність депозитів; регіональну та галузеву специфіку функціонування банку; ступінь ризику та прибутковість банку; цінова політика; професійна підготовленість працівників банку.

До зовнішніх належать: грошово-кредитна політика НБУ; попит на банківські кредити; загальний стан економіки держави; рівень бюджетного дефіциту; політизованість суспільства; рівень доходів населення, здатних споживати банківські послуги; рівень інфляції; рівень банківської конкуренції; рівень цін на банківські продукти та послуги.

Втіленням кредитної політики банку є його кредитний портфель. Саме обсяг та якість кредитного портфеля відображають ступінь реалізації кредитної політики банку, яка є невід'ємною складовою його загальної стратегії розвитку.

Кредитна політика банку має своє функціональне призначення. Як невід'ємна складова банківської політики вона виконує загальні та специфічні функції. Загальні функції є основою кредитної політики банків. До загальних функцій відносяться контролююча функція, яка спрямована на оцінку кредитного ризику та його мінімізацію; стимулююча функція, яка проявляється в задоволенні потреб держави та банківських клієнтів в кредитних ресурсах; комерційна функція, яка визначається в цільовій орієнтації банку на отримання прибутку. Специфічні функції кредитної політики можна класифікувати як: оптимізація банківських кредитних продуктів та кредитного портфеля банку, забезпечення поєднання інтересів різних кредиторів та позичальників та формування системи цілей управління кредитною діяльністю банку. Все вищезазначене являється невід'ємними складовими механізму формування кредитної політики банку.

Варто відзначити, що механізм формування кредитної політики – це сукупність дій та організаційно-економічних прийомів, інструментів впливу, за допомогою яких вводиться в дію процес кредитування [9]. Його основними елементами можуть бути: ціль кредитної діяльності банку, тобто формування тактики і стратегії кредитування; формування кредитної політики та принципи організації кредитної діяльності; чинники, які визначають кредитну політику банку; встановлені законодавством характеристики кредитної діяльності. Саме кредитна політика визначає процедури, параметри, стандарти, якими керуються працівники банку з надання, оформлення та супроводження кредитами. Відповідальність за розроблення кредитної політики та розробку механізмів її діяльності покладається на кредитний комітет банку, який затверджується правлінням банку та формується в спеціальному документі – Положенні про кредитну політику банку. На практиці кредитну політику в банках в основному проводить кредитний департамент банку, адже саме від його ефективної роботи залежить успішність кредитної діяльності. Банківська кредитна політика визначає умови, за якими банк може проводити видачу кредитів, викладення повноважень відповідальних працівників банку, критерії пріоритетності розгляду заявок на оформлення кредитів, встановлені межі процентних ставок та механізми їх формування, опис формування кредитної справи.

До елементів кредитної політики відносять класифікацію банківських кредитів, принципи банківського кредитування, методи кредитування та форми кредитних рахунків, кредитоспроможність позичальників і методи її

визначення, форми та види забезпечення повернення банківських позик, принципи та вимоги до укладання кредитних угод банку з позичальниками, основні засади та правові аспекти кредитування ринкового господарства й населення [2]. Банківські принципи кредитування є основним елементом кредитної політики, оскільки вони визначають сутність та зміст кредиту, вимоги законів економіки відносно сфери кредитування. Методи кредитування розглядаються як способи надання та погашення кредиту відповідно до принципів кредитування. Таким чином, методи кредитування визначають вид позикового рахунку, способи врегулювання можливої кредитної заборгованості, форми та порядок здійснення моніторингу за цільовим використанням коштів та своєчасним їх поверненням [4]. В практиці сучасних банків України, (ВАТ «Укресімбанк», ПАТ «Банк кредит Дніпро» та ін.) використовуються два найпоширеніших методи кредитування. Значення першого полягає в індивідуальному підході відносно надання позик, тобто, кошти надаються на задоволення певних цільових потреб. Такий метод застосовується при видачі кредитів на певний термін, який заздалегідь встановлено. За іншим методом кредитування, позики надаються в межах завчасно встановленого ліміту кредитування, який використовується позичальником за потребою, тобто банк надає клієнту кредитну лінію. Дана форма надання банківського кредиту видається клієнтам зі стійким фінансовим станом. Аналіз кредитування сучасних банків свідчить про те, що вибір виду забезпечення повернення кредиту залежить від таких факторів, як ускладнення процесу перевірки платоспроможності клієнтів та поручителів, прийняття в заставу неліквідного майна та ін. Саме необхідність забезпечення повернення кредитів і змушує сучасні банки звертатись до такої форми кредитування як застава. На сьогоднішній день застава являється найпопулярнішою формою забезпечення зобов'язань за позиками.

Основними видами отриманого забезпечення при кредитуванні юридичних та фізичних осіб виступають грошові кошти, застава нерухомості та інших ліквідних активів, поруки фізичних та юридичних осіб.

Аналіз структури кредитного портфеля вітчизняних банків дає можливість зробити узагальнення щодо нерівномірності розподілу кредитних ресурсів за регіонами України та розвитку окремих напрямів кредитування за видами діяльності. Так, зокрема протягом останніх років істотно зросла частка кредитів, наданих у сільське господарство. З даних табл. 1 чітко видно, що найбільшу питому вагу в кредитному портфелі ПАТ «Банк Кредит Дніпро» складають кредити юридичним особам. Цікаво, що у досліджуваній установі кредити та заборгованість клієнтів у 2013 році порівняно з даними 2012 року різко зменшились. Натомість, зросла частка заборгованості за кредитними картками. Це пов'язано з важким фінансовим станом в країні, зростанням цін на кредити, зменшенням доходів громадян та різкою недовірою населення до банків. У 2014 р. частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, становила 12,3%, зрівняно з 2013 роком, коли цей показник дорівнював 7,7% [7].

Аналіз діяльності вітчизняної банківської діяльності свідчить про те, що, незважаючи на достатній рівень розвитку кредитного ринку в Україні, існує

відносна недосконалість механізму реалізації кредитної політики, яка спричинена, насамперед, недостатнім правовим та кадровим забезпеченням.

Таблиця 1

Аналіз структури кредитного портфелю ПАТ «Банк кредит Дніпро»

Структура кредитного портфелю	2013 рік	2012 рік
Кредити юридичним особам	3 865 964	5 231 425
Кредити фізичним особам:	311 328	375 457
іпотека	31 608	36 749
автокредити	43 067	53 353
кредитні картки	88 488	69 045
інші	148 165	216 310
Усього кредити клієнтам	4 177 292	5 606 882

Досить часто банки проводять достатньо ризиковану кредитну політику, через що окремі з них зазнають фінансового краху, недостатня увага приділяється оцінці платоспроможності позичальників на стадії надання кредитів. В основному, причиною банкрутства банків є неповернення виданих кредитів, неповне або несвоєчасне їх повернення. Це підтверджує необхідність підвищення ефективності розробки кредитної політики за рахунок запобігання кредитних ризиків. Шляхами удосконалення кредитної діяльності банків можуть бути покращення здійснення кредитної оцінки потенційного позичальника; запровадження нових видів банківських продуктів для юридичних осіб, таких як револьверне та контокорентне кредитування; запровадження кредитування на створення власної справи (кредитування стартового капіталу); стимулювання потенційних клієнтів для отримання кредитів шляхом впровадження диференціації рівня процентної ставки відносно кожного клієнта окремо; вдосконалення роботи щодо оцінки ділової репутації клієнта; страхування відповідальності позичальника аз непогашення кредиту; отримання банком міжнародного кредитного рейтингу. Таким чином, створення раціональної стратегії реалізації ефективної кредитної політики банку можливе завдяки поєднанню зусиль кількох підрозділів банку, адже виконання спектру банківських операцій потребує грошових коштів клієнтів, їх розподілу за строками, сумами та прибутковістю, встановлення відповідних процентних ставок по кожній групі грошових засобів клієнтів.

Висновки. З проведеного вище дослідження видно, що організацію кредитної діяльності банку визначає чітко розроблена кредитна політика. Вдала організація процесу видачі банківських кредитів, розробка гнучкої та ефективної системи управління кредитними операціями виступає основою фінансово-економічної стабільності та ринкової стійкості вітчизняних банків. Від її успішної реалізації залежать фінансові результати банківської установи. Кредитна політика банку розглядає та пояснює ряд ключових завдань та цілей діяльності сучасного банківського сегменту, визначає чіткі методи, способи та прийоми реалізації для того, щоб кредитні операції були максимально прибутковими, встановлює

прийнятний рівень ризиків банківської діяльності у сфері кредитування. Вона являється одним з найважливіших інструментів досягнення стратегічних цілей банку. Ось чому необхідне подальше дослідження взаємозв'язку банківської кредитної політики з грошово-кредитною політикою держави, депозитною політикою інших фінансових установ, тактикою та стратегією маркетингу, розробка та застосування на практиці політики кредитування в умовах стабільного соціально-економічного розвитку та під час нестабільності. Кредитна політика являється документом, де чітко визначена вся процедура по оформленню, видачі та супроводженню кредитів банків. Під час розробки кредитної політики банки мають визначати пріоритети відносно формування кредитного портфелю, досліджуючи напрямки його диверсифікації. Кредитна політика стає основою для всього процесу кредитування, визначає його параметри та особливості. Постійне забезпечення прийняттого рівня кредитного ризику з одночасним досягненням планового рівня доходу від позичкових вкладень в умовах нестабільного зовнішнього середовища вимагає застосування в банках наукового-обґрунтованої кредитної політики, яка може опиратися на достовірність та актуальність даних аналізу нинішньої ринкової ситуації та можливих шляхів розвитку через деякий проміжок часу, здатність банку вчасно реагувати на зміну різних чинників, які можуть впливати на ринок кредитних послуг. Враховуючи все вищезазначене, з метою модернізації кредитної діяльності з позичальниками в умовах підвищення кредитного ризику вважається необхідним здійснити посилення вимог відносно правомірності прийняття рішень по оформленню та видачі кредитів та прийняття заходів по їх погашенню, таких як: посилення взаємодії юридичного та економічного підрозділів банку для збільшення результативності діяльності по поверненню кредиторської заборгованості; забезпечення з юридичної точки зору правильного оформлення кредитних угод та договорів застави, вимагати від позичальників акт останньої аудиторської перевірки; достатня перевірка наявності заставного майна.

Вдосконалення кредитної політики банків в непростих умовах має передбачати наступне: реструктуризацію банків; підвищення стабільності банків; покращення якості кредитного портфеля; оздоровлення банківської діяльності; поліпшення структури активів банків; удосконалення банківської діяльності з аграрним сектором економіки; забезпечення інтересів вкладників банку; підвищення іміджу банку; посилення нагляду та мотивації співробітників банку; формування кредитної інфраструктури; зміна структури депозитної та процентної політики банківської установи; створення пакету регламентів, нормативів та стандартів для поліпшення діяльності в сфері кредитування; вступ банку до міжнародного банківського співтовариства.

В сучасному світі здійснюється негативний вплив на сферу кредитування рядом факторів. По-перше, різке поглиблення світової фінансово-економічної кризи; по-друге, бюджетний дефіцит; по-третє, стрімке зниження кредитоспроможності та платоспроможності суб'єктів господарювання тощо. Для покращення сфери кредитування в Україні на сьогоднішній день потрібно досягти внутрішньої фінансової стабільності, проведення ефективної загальнодержавної податкової та промислової політики, що дасть змогу позичальникам відновити свою кредитоспроможність, а банківським установам – здійснювати виробничі

інвестиції. Кредитування має створювати підходящі умови для розвитку всіх галузей національної економіки України. Банківські позики виступають важливим джерелом капітальних вкладень, завдяки чому виділяється значна його роль у реструктуризації економіки та інвестиційній діяльності.

Таким чином, правильна та ефективна організація процесу кредитної політики банку, встановлення гнучкої системи управління за кредитними операціями являються основою фінансової та економічної стабільності вітчизняних банків та їх ринкова стійкість. Кредитна політика банку встановлює коло ключових цілей та завдань банківської діяльності, визначає конкретні прийоми, методи та способи її втілення в життя та має надважливий вплив на економічний розвиток нашої країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Батракова Л. Г. Анализ процентной политики коммерческого банка / Л. Г. Батракова. – М.: Логос, 2002. – 149 с.
2. Вітлінський В. В. Кредитний ризик комерційного банку./ В. В. Вітлінський. – К: Знання, 2000. – 485с.
3. Вовк В. Я. Кредитування і контроль./ В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К.: Знання, 2008. – 463 с.
4. Грищенко Т. В., Падалко О. А.. Проблеми формування та реалізації кредитної політики комерційних банків. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 79/2005. – с. 12-15.
5. Голуб В. М. Меморандум кредитної політики комерційного банку/В. М. Голуб//Фінанси України. - 2001. - №12. – С. 121-127.
6. Гудзь О.Є. Трансформація матриці банківського кредитування сільськогосподарських підприємств/ Гудзь О.Є., Стецюк П.А. Войтюк А. В. // Економіка АПК. – 2013. – № 12. – С. 46-55.
7. Гудзь О.Є., Стецюк П.А. Управління кредитоспроможністю підприємств: теоретичні та практичні аспекти // Облік і фінанси. – 2014. – № 3 (65). – С. 110-116.
8. Гуцал І. С. Дієвість кредитного механізму в економіці України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит»/І. С. Гуцал. – 2004. – 31 с.
9. Карбівничий І. В. Механізм формування та реалізації кредитної політики банку: дис. ...канд. екон. наук: 08.00.08/І. В. Карбівничий. – Суми, 2011. – 216 с.
10. Майорова Т. В. Банківське кредитування інвестиційних проектів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит»/Т. В. Майорова. – К., 2000. – 19 с.
11. Рогожнікова Н. В. Основні тенденції та особливості кредитної політики комерційних банків./ Рогожнікова Н. В. // Вісник університету банківської справи Національного банку України. - 2013 . - №2(17). – С.45-49.
12. Панова Г. С. Кредитная политика коммерческого банка / Г.С.Панова. – М., 1997. – 356 с.